

Magne Raundalen og Atle Dyregrov

Å SNAKKE MED ELEVENE OM SKOLEMASSAKREN

Psykologene Magne Raundalen og Atle Dyregrov har skrevet en veiledning for lærere i grunnskolen som skal snakke med elevene om det forferdelige som skjedde i Tuusula i Finland. Vi tror at det kan være viktig at lærere kan dele noen av disse refleksjonene med skolebarna, for at de bedre kan begripe det som har hendt, og på den måte dempe bekymringer de har fått om at dette kan skje ved deres skole.

Nedenfor har vi beskrevet informasjon som kan brukes i samtale med barn i grunnskolen. Vi har først og fremst skrevet det med tanke på de fra 4. klasse og oppover, men vi anmoder lærerne om å lage en kortversjon for de minste på et språk de kan forstå. Vår tekst er skrevet som et innspill til de lærerne som tenker at det er nødvendig med noen oppklarende samtaler i dagene som kommer.

Vi tror det er viktig selv om mediedekningen blir mindre påtrengende.

Ordet massakre

Nå er det gått noen dager siden en 18-årig elev ved Jokela skole i Tuusula i Finland midt på dagen skjøt og drepte rektor, en helsesøster og seks medelever. Rektoren som selv ble skutt rakk å gi melding over høytalerne om at alle dører måtte låses. Han som skjøt hadde allerede rukket å skyte elevene og rektor før politiet kom. Han skjøt også mot politiet. Tilslutt rømte han inn på et rom på skolen og skjøt seg selv i hodet. Han døde selv senere av de skadene på sykehuset i Helsingfors. Helsingfors er hovedstaden i Finland, og den ligger noen mil sør for skolen hvor dette forferdelige hendte.

Avisene bruker ordet massakre om det som hendte på skolen. Det er et ord som blir brukt når noen myrder mange samtidig.

Hjelp og støtte

Mange av de som var på skolen fikk panikk og bildene som er blitt vist på tv viste at de løp ut av og vekk fra skolen. I dagene som har gått har elevene søkt sammen på skolen og i kirken og støttet hverandre. Vi vet også at både de som ble skadet og de andre som overlevde uskadet vil få god hjelp og støtte av foreldre, lærere og andre voksne. Fordi så mange unge mennesker ble drept og Finland er vårt naboland og på mange måter ligner på Norge, ble alle i vårt land forskrekket over det som hendte. Nå når noen dager er gått siden dette skjedde, får vi gradvis vite mer om han som skjøt og om hva som hendte.

Forskrekket, ikke redde

Aller først vil vi derfor si til elevene i norske skoler at det er forskjell på at vi blir forskrekket, og at vi blir redde. Det at vi blir forskrekket betyr faktisk ikke at vi er veldig redde for at det skal hende her hos oss på norske skoler. En av grunnene til at vi blir så forskrekket er at det forferdelige som har hendt, hender så sjelden. Den egentlige grunnen til at vi snakker og skriver så mye om det som har hendt i Finland, er at åtte mennesker på en skole er døde, og at det var en 18-årig elev på skolen som drepte dem. Vi kan bli redde om vi tenker på hvordan det ville vært å være på denne skolen, men det betyr ikke at det vil skje i Norge.

Strengere i Norge

Han som skjøt hadde skaffet seg pistol ved å melde seg inn i en finsk pistolklubb. Før han fikk pistolen hadde de sjekket om han tidligere hadde gjort noe ulovlig. Det hadde han ikke, og da kunne han få pistolen med en gang. Så lett er det heldigvis ikke i Norge. Ingen får lov til å eie en pistol før de er 21 år gamle, og etter det må de være medlem i en pistolklubb i et halvt år før de får lov til å eie en pistol. Når de har vært medlem i en pistolklubb i et halvt år tar politiet kontakt med pistolklubben, og da spør politiet om den personen som søker om å få pistol er voksen, moden og frisk nok til å få den. Det kan være bra å tenke på at det er mye strengere i Norge enn det tydeligvis var i Finland når det gjelder tillatelse til å ta hjem en pistol til sitt eget hus. Nå vil de gjøre det strengere i Finland også.

Mer oppmerksomme

Det andre vi vil si er at politiet i alle land lærer noe av det forferdelige som hendte på Jokela skole i Finland. Det viktigste politiet tenker på da er at han som gjorde det hadde sagt at han skulle gjøre det. Han hadde ikke bare sagt det, men han hadde varslet det på Internett. Vi vet ikke noe om hvorfor ingen gjorde noe for å hindre ham. Det finnes bare to forklaringer, egentlig. Enten trodde man ikke på det han skrev om å skyte folk på skolen,

eller så har man ikke sett at det lå på nettet før det var for sent. Grunnen til at vi skriver om dette, er at vi kan si at det faktisk er blitt noe tryggere hos oss etterpå fordi alle, både lærere, rektorer, elever og politi, vil reagere når noen kommer med slike trusler i framtida. Politiet i Norge har allerede bestemt at de skal være mer oppmerksom på skumle tekster på nettet.

Tryggere

Etter det som hendte på Jokela skole vil man ikke bare si til seg selv at det bare er en sprø fyr som truer rektor og skolen. Dersom man oppdager slike ting på nettet vil politiet bli varslet med en gang, og da vil de stoppe farlige personer lenge før de kommer til skoleporten. Det kan være bra å tenke på. Ikke bare er det slik at voksne vil lære fra dette og kunne vite når de må stoppe noen som kan være farlige, men også venner vil lære å si i fra om de tror at noen har slike ideer som denne gutten hadde. Selv om det er vondt å tenke på at så mange måtte dø, så vil det som har skjedd gjøre at det vil bli tryggere i skolen fordi både foreldre, lærere og venner vil være mer på vakt.

Hvorfor?

Både voksne og barn spør seg selv når de leser om det som hendte i Finland: Hvorfor gjorde han det? Visste han hva han gjorde? Hadde han tanksykdommer som gjorde at han kom helt ut av styring? Det er mange spørsmål, og noe klart og tydelig svar har ingen. Når vi setter sammen det vi vet om ham til nå, får vi et bilde av en ensom person som er blitt oppfattet som annerledes, som er blitt mobbet fordi han ikke var helt som de andre og som ofte kom i konflikt med omgivelsene. For å forsvare seg mot at alle syntes han var en raring, har han antagelig begynt å tenke på at det er alle de andre det er noe i veien med.

Tilslutt har han bestemt seg for at det er hele verden som er gal. Da bestemmer han seg for å hate menneskene. I stedet for å føle seg liten og utstøtt, føler han seg større og mektigere og synes Hitler er en passende person å sammenligne seg med. Alt dette kan ha startet som fantasier og gått over i syke tanker som tilslutt har tatt helt makten fra ham. Kanskje var disse stormannstankene det eneste som gledet ham i denne siste perioden.

"Klikket"

Selv om vi kan si at han vet hva han gjør, er det hans syke tankeverden som har tatt makten over ham. Noen vil si at det har klikket for ham. Det sier en for å forstå at han handler etter tanker som er helt unormale. Alle mennesker kan ha mange rare og til og med svært skremmende tanker. Det vi trenger å si her er at de aller, aller fleste har en god ryddemaskin inni tankene, som soper vekk eller fjerner de verste tankene. Nesten alltid er det innebygde bremsen som stopper sinte hat-tanker og raseri som kan fylle hodet for en stund. Det vil si at vi kan tenke det verste, men gjør det aldri. Hos 18-åringen forsvant ryddemaskinen, og bremsene virket ikke. Da kan vi si at tanksykdommen har tatt over. Det er også skrevet i avisene at han hadde en kjæreste som syntes han var en ganske normal ungdom, men hun ville ikke være sammen med ham lenger. Da kan vi tenke at hun hjalp ham til å være mer normal så lenge hun var sammen med ham, og at det var når hun forsvant at de syke tankene tok helt over. Når vi prøver å forstå dette slik, legger vi selvsagt ikke skylden på kjæresten som slo opp!

I Norge?

Det er vanskelig å forstå at noen kan gjøre noe sånt. I avisene skrives det at "det kunne skjedd i Norge". Det er riktig, fordi det er umulig å si at noe sånt ikke kan skje hos oss. Likevel er det stor forskjell på å si at det kan skje hos oss, og at det er sannsynlig at det vil kunne skje her. Først og fremst er dette fordi det er svært, svært sjelden at noen skyter elever på en skole, og det gjelder faktisk over hele verden. Men som vi skrev tidligere, når dette først har skjedd i Norden, vil alle voksne passe mer på. De som blir glad i vold og lager sanne voldsfantasier vil ikke få ha sine tanker i fred. Vi vet fra Finland at mange hadde merket i ganske lang tid i forveien at gutten som drepte gradvis hadde forandret seg. Han var blitt mer og mer opptatt av vold og de visste at han var blitt fylt av hat. Dette kaller vi faresignaler, og i fremtiden vil slike faresignaler bli fanget opp tidligere. Mange voksne vil også sette seg sammen og diskutere det som har skjedd slik at de kan finne frem til måter som gjør at unge med slike tanker tidlig kan oppdages og få hjelp til å endre på tankene. Helt til slutt vil vi gjerne si at nå når aviser og tv ikke lenger gir det som skjedde så stor plass, så fortsetter elevene på skolen i Tuusula å tenke på det og savne sine medelever. De vil snakke med hverandre og tenke mye lengre på det som skjedde enn dere som bor lengre vekk fra der det skjedde. Men de vil også støtte og trøste hverandre og hjelpe hverandre slik at de får det bedre. Alt som er vondt blir ofte bedre når vi deler det med noen.